

TEMELJNE ZNAČAJKE NOVOG LITURGIJSKOG KALENDARA

Dr Ante TAMARUT

Uvod

Čovjek živi u prostoru i vremenu te prema načinu svoje egzistencije časti i slavi svoga Stvoritelja. Njemu na čast podiže hramove i crkve, za njegovo štovanje određuje posebna vremena i dane u godini. Izmjena godišnjih dobi, mjesečeve mijene, izmjena dana i noći u mnogočemu uvjetuje način njegova života i rada, pa i njegove religioznosti. Astronomske su promjene čovjeku znak Božje prisutnosti i djelatnosti te su mu one poticaj i povod za bogoštovlje.

Glavni su blagdani kod mnogih naroda i religija vezani uz godišnja doba. Klijanje i razvijanje, rast i sazrijevanje plodova određuje krug godišnjih blagdana. Tako se kod raznih istočnih naroda, pa i Židova u proljeće slavio blagdan prinošenja novih snopova, ljeti blagdan žetve, a najesen blagdan šatora, tj. blagdan berbe grožđa i maslina.

Ti blagdani prirodne religioznosti bili su kasnije kod Izraelaca vezani uz glavne događaje iz povijesti njihova spasenja te su poprimili izričito soteriološko značenje.

Sve židovske blagdane možemo podijeliti na tri glavne skupine: 1) blagdan subote, 2) blagdan pashe, pedesetnice i šatora, 3) blagdan pomirenja.

Glavni je blagdan pasha. Taj blagdan, koji je prvotno bio blagdan žrtvovanja prvina stada (mladog janjeta) i prvih snopova, postaje u Mojsijevo vrijeme blagdanom oslobođenja iz egipatskog ropstva. Tog se dana kroz stoljeća ponavljaju u svakoj židovskoj obitelji uglavnom oni isti obredi oko blagovanja janjeta koji su se odvijali i u Egiptu prigodom prve pashe.

Krist slavi blagdan pashe

Krist je kao pravi Židov uklopio svoj život i djela u religiozni život svoga naroda te su i za nj godišnji blagdani, posebno pasha imali veoma veliko značenje. Tako u Lukinu evanđelju čitamo: »Njegovi su roditelji svake godine o blagdanu Pashe išli u Jeruzalem. Kad mu bijaše dvanaest godina, uzidoše po običaju blagdanskome« (Lk 2,41—42).

Na početku njegova javnog života, kad je prolazio kraj Jordana, Ivan Krstitelj ga pokazuje svojim učenicima uz riječi: »Evo Jaganjca Božjega koji odnosi grijeh svijeta« (Iv 1,29). Time Ivan otkriva značenje slike koja je kroz cijeli SZ naviještala otkupitelja.

Malo kasnije, za prve P Ashe svoga javnog života, Isus odlazi u Jeruzalem i tjera prodavače iz hrama. A kad su ga Židovi pitali kojom vlašću to čini, odgovara: »Razorite ovaj hram, i ja ću ga u tri dana podići« (Iv 2,19). Oni to nisu pravo razumjeli. A Ivan nam tumači da je to Isus rekao o hramu svoga tijela (usp. Iv 2,21). Krist je dakle tu, da izvrši djelo otkupljenja cijenom svoga života.

Kad se približio njegov čas, Isus je poslao dvojicu svojih učenika da mu pripreme Pashu. »Svom sam dušom, veli, čeznuo ovu pashu blagovati s vama prije svoje muke. Jer, kažem vam, neću je više blagovati dok se ona ne završi u kraljevstvu Božjem« (Lk 22,15). Luka, za razliku od Mateja i Marka, naglašava kako je Isus izričito naredio da mu učenici pripreme pashu: »Hajdete, pripravite nam da blagujemo pashu« (Lk 22,8). Te riječi izražavaju Isusovu veliku želju da blaguje pashu, jer je upravo tom prilikom htio pokazati da je on sam novi jaganjac, pravi jaganjac koji otvara novu pashu, pashu novoga saveza. »I dok su blagovali, izvještava sv. Matej, uze Isus kruh, blagoslovi Boga pa razlomi, dade svojim učenicima i reče: 'Uzmite i jedite! Ovo je tijelo moje!' I uze čašu, zahvali i dade im govoreći: 'Pijte iz nje svi! Ovo je krv moja, krv saveza, koja se za mnoge proljeva na otpuštanje grijeha'« (Mt 26,26—28).

Krist ovom zgodom, slaveći židovsku pashu na koju su već bili naučeni, ide dalje: »Jer je ljubio svoje, ističe sv. Ivan, one u svijetu, do kraja ih je ljubio« (Iv 13,1). Krist ustanovljuje novi pashalni obred kod koga se već neće upotrebljavati simboličko janje, nego pravo Janje koje odnosi grijeh svijeta.

I ono što se je na zadnjoj večeri odvijalo u otajstvu, na Kalvariji se je odigralo na vidljivi način. U času kad su se u jeruzalemskom hramu klali pashalni jaganjci i proljevala njihova krv po hramskom oltaru, pravi je Jaganjac, Sluga Jahvin umirao na križu proljevajući svoju krv, a da mu pri tom, prema starom proročanstvu, nije bila prebijena ni jedna kost. Položen je u grob, ali treći dan biva uskrišen. Krist je nadvladao smrt i otvorio vrata života za sav ljudski rod. On je postao naša pasha (usp. I Kor 5,7) po kojoj smo mi preneseni iz ropstva grijeha na slobodu djece Božje. Pashalno Kristovo otajstvo vrhunac je njegova života i cilj njegova poslanja.

Kršćani slave vazmeno Kristovo otajstvo

Kristovom pashom sklopljen je novi savez, otvorena je era novog štovanja Boga u vremenu, započeo je novi ciklus kršćanskih blagdana koji se kao i u SZ odvija u krugu jedne godine.

Na sam dan uskrsnuća, u nedjelju, Krist se javlja svojim učenicima na putu u Emaus (Lk 24,25) i apostolima u dvorani zadnje večere (Lk 24,36—42; Mk 16,12—14). On je s njima i osam dana kasnije (Iv 20,26). Od tada Kristovi učenici neće moći proći nedjelju a da se ne sastanu i uz lomljenje kruha ne proslave spomen na nj, posebno na

njegovo vazmeno otajstvo (usp. 20,7; 1 Kor 16,1—2). Nedjelja postaje prvi kršćanski blagdan kojim se slavi vazmeno Kristovo otajstvo. Na početku II st. javlja se i godišnja proslava vazma. Od III st. dalje godišnje vazmeno otajstvo slavi se kroz 50 dana. To je vazmena Pedesetnica — Pentecostès koja se zaključuje blagdanom Duhova. U IV st. pojavljuje se i blagdan rođenja Isusova — Božić, odnosno blagdan njegova dolaska i objave ljudima — Bogojavljenje. Na taj se način zatvara krug godišnje proslave Kristova otajstva.

Uz tu proslavu kršćani slave već u prvim stoljećima i blagdane Djevice Marije i svetaca, u prvom redu mučenika. To je slavlje iz početka usko vezano uz njihov grob i uz dan njihove blažene smrti. O tome imamo klasično svjedočanstvo iz II st. u izvještaju o mučeništvu sv. Polikarpa († 165). Vjernici iz Smirne pišu u svom okružnom pismu: »Tek smo kasnije mogli sakupiti njegove kosti, dragocjenije od dragog kamena i vrijednije od zlata te smo ih položili na časno mjesto. Tu ćemo se, koliko nam bude moguće, sastati u radosti i veselju da proslavimo rođendan — natalem diem — njegova mučeništva« (Ecclesiae Smyrnensis de martyrio sancti Polycarpi epistola circularis, 18; PG 51,1043).

Kršćani Smirne dakle pohranjuju kosti svog svetog biskupa na časno mjesto i tu se sastaju svake godine da proslave dan njegove mučeničke smrti, diem natalem, rođendan za vječni život.

U VI st. štovanje mučenika nije više strogo vezano uz njihove grobove. Ono se sada javlja najprije u drugim crkvama istoga grada, a zatim prelazi granice mjesne Crkve. No i tada je ono na svoj način vezano uz njihov grob, jer su najčešće u središtu štovanja njihove relikvije koje su uzete sa groba.

Svaka je mjesna Crkva bila ponosna na svoje svece i mučenike. Oni su bili njezin nakit, s njima je rasla i padala njezina slava. Velikim brojem mučenika ponosila se od početka posebno rimska Crkva. Oni su joj i proširili slavu po cijelom svijetu.

Najstariji liturgijski kalendar rimske Crkve — Chronographus — imamo iz g. 354. U njemu se nalaze dvije liste godišnjica: lista *Depositiones episcoporum* — godišnjice papa ne-mučenika i *Depositiones martyrum* — godišnjice smrti 23 mučenika. Na početku ove liste označen je za 25. prosinca blagdan rođenja Isusova: Natus Christus in Betleem Judae. To je prvi spomen Božića u zapadnoj liturgiji.

Tokom vremena broj se svetaca u rimskom kalendaru brzo povećavao, jer su u nj ulazili sveci ne samo rimske Crkve nego i drugih Crkava. To se posebno snažno osjetilo kad je u XII st. čin proglašenja svetaca bio pridržan rimskom biskupu (usp. Decretalium lib 3, tit. 45, c. 1 — Decretale Aleksandra II iz 1171 g.). Svetac koga je papa kanonizirao ulazio je u rimski kalendar bez obzira da li je pripadao rimskoj Crkvi ili ne. Osim toga često su kršćanski vladari molili papu da i njihove svece uvrsti u rimski kalendar, kako bi im štovanje poraslo u općoj Crkvi. To su isto činile za svoje svece i pojedine redovničke zajednice. Na taj je način broj svetaca u rimskom kalendaru veoma porastao i na svoj način zasjenio tjednu i godišnju proslavu vazmenog otajstva. Zato se je tokom povijesti više puta, kao i u naše vrijeme, osjetila potreba njegove obnove.

Smisao liturgijske godine

Da bismo mogli shvatiti pravo mjesto svetačkih blagdana u liturgijskom kalendaru, potrebno je uočiti pravi smisao same liturgijske godine. U tome nije bilo uvijek prave suglasnosti. Bilo je onih koji su shvaćali liturgijsku godinu u prvom redu kao moćno pedagoško sredstvo. Prema njima Crkva u toku jedne godine razvija pred nama život Isusov, Bl. Dj. Marije i svetaca s nakanom da se ugledamo u njihove kreposti i nasljedujemo njihov život. Prema tome što više svetaca u liturgijskom kalendaru to više lijepih primjera za kršćanski život.

No uz to čisto pedagoško, a možemo reći i statičko gledanje na liturgijsku godinu, sve je više prodiralo njezino dinamičko shvaćanje koje je posebno razvijao i širio pionir današnje liturgijske obnove benediktinac Odon CASEL (usp. *Das christliche Kultmysterium*, Ratisbonne 1932). Po njegovom učenju liturgijska godina je evolucija i ujedno sinteza čitave povijesti spasenja koja ima svoj vrhunac u vazmenom Kristovom otajstvu. Liturgijska godina je otajstvo Kristovo koje je prisutno u svako vrijeme da bude izvorom spasenja za sve ljude, svih vremena.

Te ideje O. Casela možemo čitati i u enciklici Pija XII »Mediator Dei« iz god. 1947: »Liturgijska godina, ističe papa, nije hladno i nepokretno predstavljanje onih stvari koje pripadaju prošlosti ili obično i jednostavno sjećanje prošloga vijeka, nego je to zapravo sam Krist koji u svojoj Crkvi živi i koji nastavlja put svoga neizmjernog milosrđa što ga je započeo u svom smrtnom životu, kad je prošao čineći dobro, s onom blaženom nakanom da ljudi dosegnu njegova otajstva i da po njima na neki način žive« (AAS 39/1947/577).

Misli Odon Casela i nauka Pija XII o liturgijskoj godini došla je do izražaja i u liturgijskoj konstituciji Drugog vatikanskog sabora: »Tokom godine, veli Sabor, Crkva razvija čitavo Kristovo otajstvo od utjelovljenja i rođenja do uzašašća, do duhovskog dana i očekivanja blažene nade i dolaska Gospodnjeg« (SC 102).

Kad govori o Marijinom štovanju, Sabor ističe: »Crkva posebnom ljubavlju štuje Mariju, presvetu majku Božju, nerazrješivo združenu s djelom spasenja svoga Sina« (SC 103).

U istom smislu se govori i o štovanju svetaca: »O rođendanima svetaca Crkva navješćuje vazmeno otajstvo u svecima koji su zajedno s Kristom trpjeli te su s njime suproslavljani, a vjernicima predlaže njihove primjere, koji po Kristu sve privlače Ocu, i njihovim zaslugama moli i postizava Božja dobročinstva« (SC 104).

Ne zanemarujući dakle pedagoški vid liturgijske godine Sabor ističe onaj dinamički, te govoreći o reformi liturgijskog kalendara određuje: »Da ne bi blagdana svetaca prevladali nad blagdanima u koje se svetkuju otajstva spasenja, neka se više njih ostavi slavljenju pojedine Crkve ili naroda, ili redovničke obitelji; na cijelu Crkvu neka se protegnemo samo oni blagdana svetaca koji zaista imaju sveoći značaj« (SC 111).

Obnova rimskog kalendara

U smislu gore izloženih koncilskih principa pristupilo je Vijeće za sprovođenje liturgijske konstitucije obnovi rimskog kalendara već g. 1964. U listopadu 1966. njegov je rad bio uglavnom završen i novi je kalendar bio predložen sudu Otaca istog Vijeća koji su ga odobrili 12. listopada iste godine na svojoj sedmoj plenarnoj sjednici. 17. travnja 1967. predsjednik je Vijeća novi kalendar predao Sv. Ocu papi Pavlu VI koji ga je 14. II 1969. svojim motuproprijem »Mysterii paschalis« odobrio i odredio da stupi na snagu 1. I 1970.

Obnovljena proslava vazmenog otajstva

Odobravajući novi kalendar Pavao VI u spomenutom Motupropriju ističe kako je bilo nužno potrebno obnoviti liturgijski kalendar jer su se »tokom stoljeća umnožile vigilije, blagdani, njihove osmine, a isto tako se osjetljivo ispremijevali razni dijelovi liturgijske godine te su vjernici obavljali tolike posebne pobožne vježbe da su se njihovi duhovi, čini se, odvrćali od glavnih otajstava božanskog otkupljenja«.

Stoga je bila prva i glavna briga novog kalendara staviti jasno na prvo mjesto proslavu vazmenog otajstva, koliko onu u tjednu toliko i onu godišnju.

1. Nedjelji je povraćeno njezino prvotno značenje. Prema novom kalendaru, Božji narod treba doživljavati nedjelju kao prvotni kršćanski blagdan, kao temelj i jezgru čitave liturgijske godine (usp. SC 106). Stoga sve nedjelje, pa i one »kroz godinu« imaju prednost pred Marijinim blagdanima i pred blagdanima svetaca, a nedjelje vazma, došašća i korizme imaju prednost i pred svetkovinama svetih.

Koncil je odredio da se nedjelji ne pretpostavljaju druga slavlja osim onih doista najznačajnijih (usp. SC 106), a u Općim normama novog kalendara čitamo: »Radi pastoralnog dobra vjernika mogu se u nedjeljama »kroz godinu« obavljati ona slavlja koja je pobožnost samih vjernika već usvojila, a koja inače dolaze kroz tjedan, pod uvjetom da ta slavlja na listi prednosti (in tabula praecedentiae) dolaze pred nedjeljom (br. 58).

Ova norma postaje iz dana u dan sve aktualnija i dolazi sve češće u sukob s našim partikularnim liturgijskim slavljinama koja se jedva gdje mogu dolično obavljati kroz tjedan. Tu su u pitanju proslave mjesnih zaštitnika, titulara, mjesnih ili pokrajinskih zaštitnika. Zato je npr. naša Biskupska konferencija zatražila i dobila ovlast od Kongregacije za bogoštovlje da se u našim krajevima blagdan sv. Nikole Tavelića može slaviti u nedjelju koja je najbliža 14. studenoga. Bila je dakle potrebna intervencija same Kongregacije za taj slučaj, jer dan sv. Nikole Tavelića valjda ipak nije za nas svetkovina. Kad bi on bio svetkovinom moglo se je to učiniti prema br. 58 Općih normi novog kalendara i bez intervencije Kongregacije. Međutim, usput rečeno, valjda nitko, bar u široj javnosti, ne zna kojeg je liturgijskog stupnja za nas dan svetog Nikole Tavelića. Đakovački direktorij koji je namije-

njen uporabi i drugih biskupija tretira ga kao obavezni spomendan i ništa ne govori o njegovoj proslavi u nedjelju. Naš Rimski misal i lekcionar imaju taj dan kao blagdan, Časoslov čak kao svetkovinu.

Nedjelji je istaknuta važnost i time što se njezino trajanje računa od večeri subote do ponoći u nedjelju, dok se drugi blagdani, spomen-dani i slobodni dani računaju na astronomski način od ponoći do ponoći. Po tom računanju nedjeljnog vremena ima nedjelja u Časoslovu svoju prvu i drugu večernju, a na tome se temelji i ovlast anticipiranja nedjeljne mise subotom navečer.

2. Obnovu godišnje proslave vazmenog otajstva započeo je g. 1951. papa Pijo XII obnovom Vazmenog bdjenja te g. 1955. obnovom čitavog Svetog trodnevlja. Novi je kalendar tu obnovu nastavio. Najprije je točno određeno što blagdan Vazma u užem smislu riječi uključuje. Kroz dugo su vremena dani Velikog četvrtka, petka i subote figurirali u liturgijskim knjigama kao Sveto trodnevlje i kao neposredna priprava na Uskrs. Novi kalendar konačno točno određuje da Sveto trodnevlje uključuje Veliki petak, subotu i nedjelju uskrsnuća. To je Vazmeno trodnevlje ili Vazam u užem smislu riječi. Počima misom Gospodnje večere na Veliki četvrtak, postiže svoj vrhunac u Vazmenom bdjenju i završava Večernjom nedjelje uskrsnuća (usp. Opće norme kalendara, br. 19).

To je prema sv. Augustinu: presveto trodnevlje Krista raspetog, pokopanog i uskrsnulog (sacratissimum triduum crucifixi, sepulti et suscitati) (Epistola 55, 14: PL 33,215).

U širem smislu riječi Vazam uključuje prema najstarijoj crkvenoj tradiciji čitavu uskrsnu Pedeseticu koja počinje Vazmenim bdjenjem a zaključuje se svetkovinom Duhova. To je velika nedjelja (magna dominica) koja se dijeli na sedam nedjelja, od kojih je prva sama nedjelja uskrsnuća. Stoga i govorimo o nedjeljama vazma, a ne o nedjeljama po vazmu.

Priprava na Vazam je korizma ili četrdesetnica. Kao što je Krist kroz 40 dana postio u pustinji prije svog javnog djelovanja, Božji narod lutao kroz 40 godina po pustinji prije ulaska u obećanu zemlju, Mojsije proveo 40 dana na gori Sinaju prije nego što je primio Božji zakon, Ilija uz hranu kruha i vode 40 dana putovao do Božje gore Horeba, Jona prorok 40 dana propovijedao pokoru u Ninivi prije njezina obraćenja, tako se i Božji narod Novoga zavjeta kroz 40 dana sprema na godišnju proslavu Vazma. U početku Korizma je počimala prvom nedjeljom korizme i trajala 40 dana, do Velikog četvrtka uključno. No budući da se je korizma vrlo rano počela isticati kao vrijeme posta, a nedjelje nikada nisu bile posni dani, da bi se sačuvao pojam četrdesetdnevnog posta, njezin se je početak već u VI—VII st. pomaknuo na srijedu prije prve korizmene nedjelje. Budući da je dakle Čista srijeda — pepelnica kao početak korizme veoma starog porijekla i veoma je duboko ukorijenjena u mentalitetu kršćanskoga naroda, novi kalendar nije smatrao uputnim da to promijeni. Ukinute su međutim nedjelje Sedamdesetnice, koje su bile uglavnom redovničke tvorevine, uvedene kao anticipiranje korizmenog posta. Te su nedjelje uvrštene danas među nedjelje kroz godinu.

Obnovljena proslava božićnog otajstva

Vazmeno je otajstvo središte liturgijske godine. No ipak liturgijska godina razvija, kako veli Sabor, »čitavo Kristovo otajstvo od utjelovljenja i rođenja do uzašašća, do duhovskog dana i očekivanja blažene nade i dolaska Gospodnjeg« (SC 102). Zato se je kod obnove kalendar valjalo osvrnuti i na božićno vrijeme, iako je ono tijekom povijesti doživjelo najmanje anomalijskih promjena. Novi je kalendar samo jasnije istakao značenje adventskog vremena: eshatološki značaj njegovog prvog dijela te karakter božićne pripreve od 17—23. prosinca. Osim toga u bolji su logički red složeni blagdani: blagdan sv. Obitelji stavljen je u nedjelju poslije Božića, na osmi dan Božića stavljen je prema prastarom rimskom običaju blagdan Svete Bogorodice Marije sa spomenom Isusova Imena, a u nedjelju poslije Bogojavljenja blagdan Krštenja Isusova.

Za samo došašće valja spomenuti da je ono u svom prvom i drugom dijelu vrijeme radosnog iščekivanja, pa nekoji žale što se u to vrijeme zadržala ljubičasta boja koja je vlastita korizmi i liturgiji za pokojne. Tom bi vremenu, po njihovom mišljenju, bolje odgovarala zelena boja.

Obnovljena svetačka slavlja

Obnova je Sanktorala predstavljala, zbog velike povezanosti naroda uz štovanje svetaca, najdelikatniji dio posla. No upravo se tu i osjećala najveća potreba obnove. Koncil je odredio »neka tzv. 'Proprium de Tempore' ima prednost pred svetačkim blagdanima« (SC 108); a to je bilo nemoguće sprovesti bez reduciranja broja svetačkih blagdana u kalendaru. Kad je g. 1568. sv. Pijo V obnovio kalendar broj svetačkih slavlja bio je sveden na 156, a do 1950. g. on se popeo na 262. Nastao je tako veliki nerazmjer: 262 svetačka slavlja prema 71 Gospodnjem, odnosno ferijalnom slavlju.

Prvi korak prema uspostavljanju ekvilibrija u liturgijskom kalendaru učinjen je g. 1955, kad su pojednostavljene rubrike te su 42 svetačka dana sa liturgijskog stupnja »semiduplex« bila svedena na stupanj »simplex«, a 32 dana sa stupnja »simplex« na jednostavnu komemoraciju. »Kodeks rubrika« iz g. 1960. išao je korak dalje te je izostavio neke blagdane i votivne mise koje nisu više odgovarale duhu tekuće liturgijske obnove.

Naš obnovljeni kalendar iz g. 1969. napustio je dotadašnje, više manje komplicirano stupnjevanje blagdana i uveo je jednostavnije i razumljivije. U njemu susrećemo svetkovine (solemnitates), blagdane (festa), obavezne spomendane (memoriae obligatoriae) i spomendane na volju (memoriae ad libitum). Osim toga u njemu je sprovedena temeljitija reforma u duhu Drugog vatikanskog sabora, a po slijedećim principima:

1. Umanjiti broj blagdana iz pobožnosti

Liturgija je djelo, čin Krista i Crkve. I zato pravi su liturgijski blagdani oni koji spominju i slave jedan određeni čin, akciju u sveopćem djelu našega spasenja: utjelovljenje, rođenje, životna djela, muku,

smrt, uskrснуće i druga Kristova djela te djela iz života Djevice Marije i svetaca. Blagdani iz pobožnosti su oni koji ne slave jedan određeni čin, djelo našeg spasenja kao takvo nego samo jedan stalni vid tog djela. Takvi su npr. blagdani: Presveto Trojstvo, Ime Isusovo, Tijelovo, Krist Kralj, Materinstvo Marijino, Ime Marijino, Žalosna Gospa, Gospa Lurdka, sv. Josip radnik i dr. Oni su najvećim dijelom nastali u srednjem vijeku iz privatne pobožnosti pojedinaca ili redovničkih zajednica te su tijekom vremena ušli u kalendar opće Crkve. Neki su od njih veoma brzo omiljeli vjerničkoj pobožnosti te su postali i zapovijedani blagdani. Nekoje je ipak trebalo izostaviti i prepustiti štovanju manjih zajednica, drugi su bili povezani u jedno (blagdan Tijela i Krvi Kristove, Srca Isusova i Marijina), a treći su svedeni na spomendan po volji (npr. Gospa Karmelska).

2. Izostaviti svece koji ne odgovaraju zahtjevima zdrave povjesne kritike

Primjena ovog principa najbolnije je pogodila vjerničku pobožnost i dala povoda alarmanom pisanju neupućenih novinara koji su kod mnogih stvorili neraspoloženje i revolt. A sve to zbog nerazumijevanja same činjenice. Treba naime imati pred očima slijedeće:

- a) Izostaviti jednog sveca iz kalendara rimske Crkve ne znači reći da on uopće nije postojao;
- b) Nekoji su sveci ušli u rimski kalendar samo zato što se našao hagiograf koji je znao epskom širinom prikazati njegov život i njegova djela,
- c) Kritički zahvat u hagiografiju nije svetogrđe, jer hagiografi kao takvi nemaju karizmu nepogrešivosti.

I zato se primjenom zdravih povijesnih kriterija nikome ne čini nepravda. Oko 30 svetaca koji su na taj način izostavljeni iz općeg kalendara izjednačeni su mnoštvu drugih koji se nalaze u Martirologiju rimske Crkve a nisu nikad ušli u liturgijski kalendar. S tim u vezi piše uvaženi hagiograf Jacques Dubois, OSB: »Sveci u rimskom kalendaru predstavljaju uvijek jednu manjinu; oni koji su se tu nekad nalazili a danas ih više nema nisu doživjeli goru sudbinu od onih koji u liturgijskom kalendaru rimske Crkve nisu nikad ni bili. Zašto plakati, pita on, za sv. Katarinom koja nije ostala u kalendaru, a smatrati normalnim što jedna sv. Genoveva nije nikad u njemu ni figurirala?« (*Les saints du nouveau calendrier*, u LMD 100/1969/158).

3. Zadržati svece od većeg značenja za opću Crkvu

Kod primjene ovog principa mogla je komisija za obnovu kalendara biti lako pod utjecajem svoga čisto subjektivnog suda. No čini se da sveci koji su ostali u kalendaru, zbog svog herojskog stupnja svetosti, svoje mudrosti i djela kršćanske ljubavi, imaju zaista veliko značenje za sve kršćane, svih vremena. Nije se kod toga gledalo ni na starinu njihova kulta ni na položaj koji su za života imali u Crkvi. Tako je npr. od 38 papa koji su bili u kalendaru od g. 1960. zadržano njih

samo 15, iako su neki bili u njemu od prvih stoljeća. Po istom kriteriju izostavljen je npr. i sv. Juraj Barbarigo (17. VI) koga je papa Ivan XXIII kanonizirao i uvrstio u kalendar opće Crkve.

4. Izabrati za slavlje, po mogućnosti, dan smrti — *dies natalis*

Za pravednika je smrt prelaz u pravi život. Zato su kršćani dan smrti svojih mučenika i svetaca smatrali njihovim rođendanom (*dies natalis*) koji su nastojali, kako smo čuli u izvještaju o mučeništvu sv. Polikarpa, svake godine svečano proslaviti. Tijekom stoljeća, iz različitih razloga, ti su se datumi bili znatno izmiješali. Mnogi su sveci imali svoj blagdan na sasvim drugi dan jer je dan njihove smrti bio već zauzet blagdanom drugog sveca. Sada, kad je broj svetaca bio znatno reduciran, bilo je moguće, bar djelomično, da neki od njih dođu na svoje pravo mjesto, da imaju blagdan na dan svoje smrti. Tako je npr. sv. Polikarp sa 27. I prenesen na 23. I kad je stvarno podnio mučeničku smrt, a blagdan naše slavenske Braće sv. Ćirila i Metoda sa 7. VII prenesen je na dan smrti sv. Ćirila, 14. II. No za nas je ovaj blagdan na molbu Biskupske konferencije opet prebačen na 5. srpnja.

Kad pojedini sveci nisu ni sada mogli doći na svoje pravo mjesto, jer je ono ostalo zauzeto, onda su oni bili preneseni na prvi slobodni dan poslije datuma njihove smrti. Tako je npr. spomendan sv. Pija X koji je umro 20. VIII 1914. stavljen na 21. VIII, jer je 20. VIII spomendan sv. Bernarda.

Sv. Toma Akvinski umro je 7. III 1274. No budući da taj dan redovito dolazi u korizmi kad se zbog prednosti korizmenih dana ne može slaviti njegov spomendan, prenešen je na 28. siječnja kad je njegovo tijelo bilo g. 1369. preneseno u Tuluzu. Iz istog razloga spomendan sv. Grgura Velikog prenesen je sa 12. ožujka na 3. rujna, na godišnjicu njegova biskupskog ređenja (g. 590), a blagdan sv. Tome apostola sa 21. XII (središte došašća) na 3. srpnja, na dan njegova prenosa u Edesu.

Za sv. Benedikta se smatra da je umro 21. ožujka 547. Ali zbog korizme i njegov je spomendan prenesen na 11. srpnja, budući da ga njegovi redovnici slave na taj dan već od VIII st.

Velike poteškoće predstavlja usred korizme (19. ožujka) i blagdan sv. Josipa koji se na taj dan slavi u rimskoj Crkvi od 1621. g. Biskupske su konferencije ovlaštene da njegov blagdan za svoje područje prenesu na drugi prikladni dan izvan korizme.

5. Učiniti kalendar univerzalnijim

Naš je kalendar po svome postanku i sadržaju kalendar rimske Crkve. Ali vrlo je rano proširen na čitavu Crkvu, zadržavši i nadalje svoju osnovnu rimsku notu. U njemu je ostao i danas najveći broj svetaca iz Rima (25) i Italije (37), pa zatim iz Francuske (16) i Španjolske (11). To nas ipak neće ni najmanje smetati ako imamo na umu da je Rim bio i ostao središte kršćanstva i da kršćanstvo upravo u roman-skim zemljama kontinuirano djeluje već gotovo 20 stoljeća. Ništa stoga

čudno što najviše svetaca ima iz tih krajeva i što su oni najbrojnije zastupani u kalendaru opće Crkve.

U vidu univerzalnosti u novi su kalendar ipak uvršteni i sveci iz mlađih kršćanskih krajeva: tako npr. sv. Pavao Miki i njegovi drugovi, japanski mučenici i prvi kanonizirani mučenici Dalekog Istoka († 5. II 1597), sv. Izak Jogues i njegovi drugovi mučenici iz Kanade i Sjedinjenih država Amerike († 18. X 1647), sv. Karlo Lwanga i njegovi drugovi, ugandski mučenici i prvomučenici centralne Afrike († 3. VI 1886).

Novi je kalendar htio biti univerzalniji ne samo po krajevima nego i po vremenu. Zato su u njemu zastupani sveci svih stoljeća. Najveći ih je ipak broj iz IV st. (25), iz XII st. (12), iz XVI st. te iz XVII st. (17). Iz povijesti pak znamo da su to bila upravo ona vremena kad je cvjetao kršćanski život u Crkvi pa je prirodno da su se pokazali i plodovi.

Zaključak

Iz svega što smo rekli jasno je da novi kalendar nije išao za tim da dokine štovanje svetaca ili da ih briše iz života Crkve nego za tim da istakne vazmeno otajstvo i potakne na temeljitije i univerzalnije štovanje svetaca.

Ako pak netko ne nalazi više u liturgijskom kalendaru svoga krsnog zaštitnika, neka ga ipak slavi na onaj isti dan kao i prije; jer je on ostao i dalje u Rimskom martirologiju, koji je također liturgijska knjiga. Isto vrijedi i za zaštitnike mjesta i raznih zanimanja. Treba ih štovati, dok ne bude reformiran i Martirologij, na isti dan kao i do sada.

Veliki broj slobodnih dana i spomendana na volju daje veću mogućnost izbora votivnih misa u čast različitih otajstava i u čast onih svetaca iz Rimskog martirologija kojih sada nema ili nikada nisu ni bili na listi liturgijskog kalendara.

Obnovljeni kalendar, kao i ostale obnovljene liturgijske knjige, stavlja na nas novu obavezu: sili nas da mislimo što je za nas i za našu zajednicu najprikladnije slaviti u slobodan dan; sili nas da valoriziramo svoje lokalne svece, da uredimo svoje partikularne kalendare po kojima će liturgijsko slavlje opće Crkve primiti svoju lokalnu realizaciju. Novi liturgijski kalendar nas je uznemirio. To je upravo i njegov prvi uspjeh. Budemo li ulagali truda i nastojali slaviti liturgiju po njegovim direktivama, postat će ona za nas i za naše zajednice mnogo dinamičnija i plodonosnija.

SUMMARIUM

Apud omnes homines invenimus loca et tempora sacra. Festum principale Hebraeorum est Pascha. Christus in vita sua observat praescripta paschalia: cum suis discipulis manducat suam ultimam caenam quae characterem paschalem habebat. Transiens de morte ad vitam Christus explevit sensum paschae iudaicae. Pascha ita fit festum primordiale christianum quod primum omni die dominica, deinde semel in anno solemniter celebratur.

In secunda parte relationis exponuntur principia quibus reformatio Calendarii romani ducebatur.